СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

СЪЮЗ НА УЧЕНИТЕ В БЪЛГАРИЯ – КЛОН СВИЩОВ

Международна научна конференция

ПРОБЛЕМИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ИКОНОМИЧЕСКИТЕ НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ПРЕЗ XXI ВЕК

Свищов, 22 ноември 2024 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 80 години от създаването на Съюза на учените в България

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2024

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

СЪЮЗ НА УЧЕНИТЕ В БЪЛГАРИЯ – КЛОН СВИЩОВ

Международна научна конференция

ПРОБЛЕМИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ИКОНОМИЧЕСКИТЕ НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ПРЕЗ XXI ВЕК

Свищов, 22 ноември 2024 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 80 години от създаването на Съюза на учените в България

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2024

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ

Доц. д-р Марин Маринов – Ректор на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов
Проф. д.б.н. Диана Петкова – Председател на Съюза на учените в България
Проф. д-р Атанас Атанасов – Зам. ректор „Научноизследователска дейност и развитие на кадрите“ на СА „Д. А. Ценов“
Доц. д-р Красимира Славева – Председател СУБ – клон Свищов

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Пепа Стойкова
Доц. д-р Любка Илиева
Гл. ас. д-р Зоя Иванова

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
Проф. д-р Атанас Атанасов
Членове:
Проф. д-р Анета Денева
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Пепа Стойкова
Доц. д-р Любка Илиева
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Галина Чиприянова
Full Professor Carlos Coelho, PhD
Full Professor Jan Polowczyk, PhD
Full Professor Тадија Ђукић, PhD
Assoc. Prof. Tatiana Manasterska, PhD

НАУЧНИ СЕКРЕТАРИ

Доц. д-р Любка Илиева
Гл. ас. д-р Зоя Иванова
Гл. ас. д-р Асен Божиков

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-2522-2 - Печатно
ISBN 978-954-23-2523-9 - Онлайн

СЪДЪРЖАНИЕ

ИКОНОМИКС, ФИНАНСИ, ЗАСТРАХОВАНЕ, СОЦИАЛНО ДЕЛО

ОБЕКТ, ЦЕЛ И РЕЗУЛТАТИ ОТ НАУЧНИТЕ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА СЪВРЕМЕННОТО НАЦИОНАЛНО СТОПАНСТВО
Проф. д.ик.н Росица Чобанова 7

КОНЦЕПТУАЛНА РАМКА НА ЕНЕРГИЙНАТА СИГУРНОСТ
Проф. д-р Андрей Захариев, докт. Илиан Илчев 15

PARALLEL ANALYSIS OF THE INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF THE LARGE LISTED COMPANIES FROM THE TOURISM SECTOR
Prof. Stefan Simeonov, PhD, PhD student Alexey Gudev 22

МОДЕЛЪТ ЗА АНАЛИЗ „ДЮ ПОНТ“ КАТО ВЪЗМОЖНОСТ ЗА ОЦЕНКА НА ДЕЙНОСТТА НА ЖИВОТОЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ДРУЖЕСТВА В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Венцислав Василев 32

ЗА ЛИПСВАЩАТА ВРЪЗКА МЕЖДУ ДАНЪЧНАТА АВТОНОМНОСТ НА ОБЩИНИТЕ И МЕСТНАТА СТОПАНСКА АКТИВНОСТ
Доц. д-р Людмил Найденов 41

ВЛИЯНИЕ НА НАРАСТВАЩАТА ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ НА ЖИВОТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ ГРАЖДАНИ ВЪРХУ ДЪЛГОСРОЧНИТЕ ГРИЖИ
Доц. д-р Николай Нинов 49

ПАЗАРНИ ОСОБЕНОСТИ НА ПРОМЯНАТА НА УЧАСТИЕТО НА ОСИГУРЕНИТЕ ЛИЦА ВЪВ ФОНДОВЕТЕ ЗА ДОПЪЛНИТЕЛНО ДОБРОВОЛНО ПЕНСИОННО ОСИГУРЯВАНЕ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Пламен Йорданов, гл. ас. д-р Маргарита Николова 58

ПРОБЛЕМИ В РАЗВИТИЕТО НА ЗАСТРАХОВАНЕТО „КАСКО НА МПС“ НА БЪЛГАРСКИЯ ЗАСТРАХОВАТЕЛЕН ПАЗАР
Доц. д-р Румен Ерусалимов 66

РОЛЯТА НА ВИСШЕТО ИКОНОМИЧЕСКО ОБРАЗОВАНИЕ ЗА ФОРМИРАНЕТО И ПОВИШАВАНЕТО НА ЗАСТРАХОВАТЕЛНАТА ГРАМОТНОСТ
Гл. ас. д-р Анелия Панева 73

АНАЛИТИЧЕН ПРЕГЛЕД НА ТОП 10 НА HEALTHTECH СТАРТЪПИТЕ В БЪЛГАРИЯ (СПОРЕД КЛАСАЦИИТЕ НА TRACXN)
Гл. ас. д-р Валентина Нинова 80

РАЗВИТИЕ И СЪСТОЯНИЕ НА ОСИГУРЯВАНЕТО В УНИВЕРСАЛЕН ПЕНСИОНЕН ФОНД В БЪЛГАРИЯ
Гл. ас. д-р Йордан Йорданов 91

ПАЗАРЪТ НА ТРУДА И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ПРЕД УМЕНИЯТА НА РАБОТНАТА СИЛА
Гл. ас. д-р Таня Илиева 100

СТРЕС ТЕСТ НА ПУБЛИЧНИ ПРЕДПРИЯТИЯ ЧРЕЗ ALTMAN'S Z-SCORE МОДЕЛ
Ас. д-р Силвия Заркова 105

АНАЛИЗ НА СТРУКТУРАТА НА СОБСТВЕНИЯ КАПИТАЛ НА БАНКОВИЯ СЕКТОР В КОНТЕКСТА НА РЕГУЛАТОРНИТЕ ИЗИСКВАНИЯ БАЗЕЛ III
Д-р Беатрис Любенова 111

СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ ПАРАМЕТРИ НА ТРАНСПОРТНИЯ СЕКТОР - СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ
Докт. Васил Василев 123

ШОКОВИ ВЪЗДЕЙСТВИЯ НА ПАНДЕМИЯТА ВЪРХУ ОТРАСЛИ НА ИКОНОМИКАТА В БЪЛГАРИЯ И ЕС – ЕМПИРИЧНИ СВИДЕТЕЛСТВА
Докт. Горян Милев 131

ИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ И ЕВОЛЮЦИЯ НА ДАНЪЧНАТА ОСНОВА В АГРАРНИЯ СЕКТОР В БЪЛГАРИЯ – ЕМПИРИЧНИ СВИДЕТЕЛСТВА
Докт. Ивайло Здравков 141

СЪСТОЯНИЕ НА ГЛОБАЛНИЯ ПАЗАР НА НЕДВИЖИМИ ИМОТИ - ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
Докт. Пламен Илиев 150

ИКОНОМИЧЕСКИ ОСНОВАНИЯ ЗА ДЪРЖАВНАТА НАМЕСА: МОДЕЛИ ЗА ИНТЕРВЕНЦИЯ И COVID-19
Докт. Станислав Младенов 159

РЕГИОНАЛНА КОНВЕРГЕНЦИЯ И ДИВЕРГЕНЦИЯ НА ЦЕНОВИТЕ РАВНИЩА НА НЕДВИЖИМИТЕ ИМОТИ В БЪЛГАРИЯ: ДИНАМИКА И ТЕНДЕНЦИИ
Докт. Цондю Цондев 169

СЧЕТОВОДСТВО, КОНТРОЛ, АНАЛИЗ, СТАТИСТИКА

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА СЧЕТОВОДНО ОТЧИТАНЕ НА СПЕЦИФИЧНИТЕ ПРИХОДИ В ПЕНСИОННООСИГУРИТЕЛНИТЕ ДРУЖЕСТВА
Проф. д-р Атанас Атанасов 183

NEAR-EXACT DISTRIBUTIONS AND FINITE FORM REPRESENTATIONS: PROBLEMS THEY CAN SOLVE
Full Professor, Ph.D. & Hab., Carlos A. Coelho 190

НОРМАТИВНАТА РЕГЛАМЕНТАЦИЯ ОТНОСНО ОПОВЕСТЯВАНЕТО НА НЕФИНАНСОВА ИНФОРМАЦИЯ КАТО ПРЕДПОСТАВКА ЗА НАДЕЖДНА ОЦЕНКА НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ НА БАНКИТЕ
Доц. д-р Венцислав Вечев 198

SUSTAINABILITY REPORTING CHALLENGES IN THE CONTEXT OF CHANGES IN ACCOUNTING LEGISLATION
Assoc. Prof. Galina Chipriyanova, PhD,
Assoc. Prof. Mihail Chipriyanov, PhD 204

ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВИ ПРИ ОБУЧЕНИЕТО ПО СЧЕТОВОДСТВО В СЪВРЕМЕННИТЕ УСЛОВИЯ
Доц. д-р Галя Иванова-Кузманова 211

ПРОБЛЕМИ ПРИ ОТЧИТАНЕ НА ПРИХОДИТЕ И РАЗХОДИТЕ ПО ДОГОВОРИ ЗА СТРОИТЕЛСТВО
Доц. д-р Диана Крумова 218

COMPARATIVE ANALYSIS OF FINANCIAL INCLUSION IN ROMANIA, BULGARIA, AND THE REPUBLIC OF MOLDOVA THROUGH THE FINANCIAL INCLUSION INDEX OF TRADITIONAL AND FINTECH SERVICES
Assoc. Prof. Eduard Hîrbu, PhD, Hîrbu Ana 226

ИКОНОМИЧЕСКИ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Красимира Славева..... 235

СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА СЕЗОННИТЕ КОЛЕБАНИЯ В ПОСЕЩЕНИЯТА НА БЪЛГАРСКИ ГРАЖДАНИ В ЧУЖБИНА
Доц. д-р Пламен Петков, докт. Пламена Колева 247

ДОКЛАДВАНЕ НА УСТОЙЧИВОСТТА НА БИЗНЕСА – СЪДЪРЖАНИЕ И АКТУАЛНИ НАСОКИ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ
Доц. д-р Радосвета Кръстева-Христова 257

ПОЗИЦИОНИРАНЕ НА ПРИЕМА НА СТУДЕНТИ ПО АДМИНИСТРАЦИЯ И УПРАВЛЕНИЕ И ИКОНОМИКА ЗА УЧЕБНАТА 2023 – 2024 ГОДИНА В Р БЪЛГАРИЯ
доц. д-р Росица Колева 266

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ОДИТОРСКИТЕ УСЛУГИ В УСЛОВИЯТА НА ДИГИТАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЯ
Доц. д-р Силвия Костова 272

ОБЕЗЦЕНКА НА ВЗЕМАНИЯТА ОТ ПРОДАЖБИ В ПРЕДПРИЯТИЯТА
Доц. д-р Слави Генов 280

ВЛИЯНИЕ НА ДАНЪЧНИТЕ НЕСЪОТВЕТСТВИЯ ВЪРХУ ФИСКАЛНАТА СТАБИЛНОСТ
Гл. ас. д-р Жельо Желев 288

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ПОСЛЕДИЦИ ОТ ПРИЛАГАНЕТО НА МЕЖДУНАРОДНИЯ СТАНДАРТ ЗА ФИНАНСОВО ОТЧИТАНЕ 9 В МУЛТИНАЦИОНАЛНИТЕ КОРПОРАЦИИ: СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ
Гл. ас. д-р Кирил Димитров 296

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ПРЕД ОБРАЗОВАНИЕТО ПО СЧЕТОВОДСТВО В КОНТЕКСТА НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА
Гл. ас. д-р Ралица Данчева 302

НЕЗАВИСИМОСТТА НА ОДИТНИТЕ КОМИТЕТИ И ВЪТРЕШНИЯ ОДИТ В ПУБЛИЧНИЯ СЕКТОР В БЪЛГАРИЯ
Докт. Румен Гъбов 308

АНАЛИЗ НА КЛЮЧОВИ АСПЕКТИ ОТ ОРГАНИЗАЦИОННАТА СТРУКТУРА НА НАЦИОНАЛНИЯ СТАТИСТИЧЕСКИ ИНСТИТУТ
Докт. Цветозария Гатева 316

МЕНИДЖМЪНТ, МАРКЕТИНГ, МЕЖДУНАРОДНИ ОТНОШЕНИЯ, ПЛАНИРАНЕ, ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ

DIGITAL THREAT ANALYSIS
Professor Serghei Ohrimenco DSc, Associate Professor Lucia Gujuman, PhD, Valeriu Cernei 329

ДИГИТАЛИЗАЦИЯ НА ПОДБОРА НА ЧОВЕШКИ РЕСУРСИ В БЪЛГАРСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ
Проф. д-р Галина Захариева, докт. Маргарита Николова 336

GENERATION Z IN POLAND AND BULGARIA: CORE VALUES AND LIFE PRIORITIES
Prof. UEP. dr hab. Dariusz Nowak, Assist. Prof. Aleksandar Lichev, PhD, Szymon Nowak..... 344

СЪВРЕМЕННОТО УПРАВЛЕНИЕ НА МАРКЕТИНГОВИЯ ПЕРСОНАЛ – СПЕЦИФИКА И ПРОБЛЕМНИ АСПЕКТИ
Доц. д-р Ваня Григорова 352

ИНТЕЛИГЕНТНА СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ И РАБОТА В МРЕЖИ
Доц. д-р Евелина Парашкевова, Доц. д-р Маргарита Шопова..... 360

POSITIVE ASPECTS AND CHALLENGES OF GENERATIVE ARTIFICIAL INTELLIGENCE APPLICATIONS
Assoc. Prof. Natalia Marinova, PhD..... 368

УСТОЙЧИВО ВНЕДРЯВАНЕ НА ОБУЧЕНИЕ ПО ПРОЕКТ №: 2022-1-BG01-KA220-VET-000089399 „ПРЕДОСТАВЯНЕ НА ВЪЗМОЖНОСТ НА МСП В СЕКТОРА ХОРЕКА ЗА ЕФЕКТИВНО УСВОЯВАНЕ НА ЗНАНИЯ И ИНСТРУМЕНТИ ЗА ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ (HORECA 5.0)“
Доц. д-р Христо Сирашки..... 375

ИНТЕРЕСИ И МОТИВАЦИОННИ НАГЛАСИ ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА МЕНИДЖЪРА
Гл. ас. д-р Десислава Алексиева..... 382

РОЛЯТА НА СОЦИАЛНИТЕ МЕДИИ В СЪВРЕМЕННАТА ИКОНОМИКА: ПЕРСПЕКТИВИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ЗА БИЗНЕСА
Гл. ас. д-р Кремена Маринова-Костова 388

ОСОБЕНОСТИ НА МЕЖДУЛИЧНОСТНИТЕ КОНФЛИКТИ В ОРГАНИЗАЦИИТЕ И ТЯХНОТО РАЗРЕШАВАНЕ
Гл. ас. д-р Милен Динков..... 396

СЪЩНОСТ И ОСНОВНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ОТВОРЕНИТЕ ИНОВАЦИИ
Гл. ас. д-р Юлиян Господинов..... 404

ИЗКУСТВЕНИЯТ ИНТЕЛЕКТ В УПРАВЛЕНИЕТО НА ПЪТЯ НА КЛИЕНТА
Ас. д-р Стелиана Василева 412

PROTECTION OF DOCUMENT-CENTRIC SYSTEMS FROM DIGITAL THREATS
Assistant Ghenadie Belinschi 420

ИМПЛЕМЕНТИРАНЕ НА ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ В ГЪВКАВА МЕТОДОЛОГИЯ (SCRUM) НА УПРАВЛЕНИЕ НА ПРОЕКТИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ
Д-р Андрей Йорданов 426

ИКОНОМИКА НА ОТРАСЛИТЕ

УСТРОЙСТВО НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ТЕРИТОРИИ – ОСОБЕНОСТИ, РЕГЛАМЕНТИ, ПРОБЛЕМИ
Проф. д-р Гена Велковска 437

КОНЦЕПТУАЛЕН МОДЕЛ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ ТЕРИТОРИИ В БЪЛГАРИЯ
Проф. д-р Марина Николова..... 446

AN ANALYSIS OF THE CURRENT STATE AND DEVELOPMENT CHALLENGES OF RETAIL AND WHOLESALE BUSINESSES IN UKRAINE
Prof., Doctor of Economics, Olena Khadzhynova, Assoc. Prof., Candidate of Economic Sciences, Larysa Kapranova, Ph. D., Roman Sharanov 456

НЯКОИ ПРАВНИ И ПРАКТИЧЕСКИ АСПЕКТИ ПРИ МЕНИДЖМЪНТА НА СТОПАНСКИТЕ ДВОРОВЕ
Доц. д-р Валери Велковски..... 462

ПРОБЛЕМИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ЕВРОПЕЙСКИЯ АГРАРЕН СЕКТОР
Доц. д-р Виолета Блажева **473**

ЕКО-ЕФЕКТИВНИ СТРАТЕГИИ
Доц. д-р Елена Йорданова **478**

INNOVATION AND INDUSTRY 5.0 – SOME CONNECTIONS AND OPPORTUNITIES
Assoc. Prof., Iskra Panteleeva, PhD **483**

OPPORTUNITIES FOR INDUSTRIAL BUSINESS DEVELOPMENT THROUGH TECHNOLOGICAL INNOVATIONS
Assoc. Prof. Iskra Panteleeva, PhD, PhD Student Kalin Borisov **491**

ПРОМОТИРАНЕ НА ТУРИСТИЧЕСКАТА ДЕСТИНАЦИЯ ЧРЕЗ ДИГИТАЛНИ ИНОВАЦИИ
Доц. д-р Любка Илиева **499**

ЛОГИСТИЧНОТО ПОВЕДЕНИЕ НА ФИРМАТА, ОРГАНИЗА-ЦИОННАТА ИДЕНТИФИКАЦИЯ И ПРЕДПРИЕМАЧЕСКАТА АКТИВНОСТ НА БЪЛГАРСКИТЕ ПИВОВАРНИ ПРЕДПРИЯТИЯ
Доц. д-р Сергей Найденов **506**

ПРОУЧВАНЕ НА РЕЛАЦИЯТА МЕЖДУ ДИГИТАЛНИТЕ УМЕНИЯ ЗА ПАЗАРУВАНЕ И РАЗПОЛАГАЕМИТЕ ДОХОДИ НА ПОТРЕБИТЕЛИТЕ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Симеонка Петрова **516**

ИКОНОМИЧЕСКАТА СОЦИОЛОГИЯ В КОНТЕКСТА НА ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ПРЕД ИКОНОМИЧЕСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ ПРЕЗ 21 ВЕК
Гл. ас. д-р Ваня Ганева **522**

TRANSFORMATION OF CONSUMER ONLINE PURCHASING BEHAVIOUR IN THE EUROPEAN UNION
Head Assist. Prof. Zoya Ivanova, PhD **529**

METHODS FOR GENERATING INNOVATIONS IN BULGARIAN ENTERPRISES
Head Assist. Prof. Ivaylo Kostov, Ph.D. **537**

РОЛЯ НА ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВОТО ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИЯ ТУРИЗЪМ
Гл. ас. д-р Павлин Павлов 545

БАРИЕРИ ПРЕД ОТВОРЕНИТЕ ИНОВАЦИИ В МАЛКИТЕ И СРЕДНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ
Докт. Виктор Маринов 551

HUMAN RESOURCES IN THE AGE OF DIGITALIZATION
PhD Student Denitsa Gharkova-Zaharieva 557

ИНТЕРЕСИ И МОТИВАЦИОННИ НАГЛАСИ ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА МЕНИДЖЪРА

Гл. ас. д-р Десислава Алексиева[1]

Резюме: *Изследването е насочено към интересите и мотивационните нагласи на човек в работния процес. Акцентира се върху ролята им за формиране на поведението му. Представени са видове интереси и фактори на мотивация, направен е опит за поставяне на паралел между понятията „интереси“ и „мотивация“.*

В заключение е обоснована идеята за влиянието на мотиваторите върху интересите.

Ключови думи: *управление, интереси, мотивация, нагласи*
JEL: M1; M12
DOI: https://doi.org/10.58861/tae.pcesetfc.2024.46

INTERESTTS AND MOTIVATIONAL ATTITUDES AT THE SIGHT OF THE MANAGER

Head Assist Prof. Desislava Aleksieva Ph.D.

Abstract: *The research is focused on the interests and motivational attitudes of a person in the work process. Emphasis is placed on their role in shaping his behavior. Types of interests and factors of motivation are presented, an attempt is made to draw a parallel between the concepts of „interests“ and „motivation“.*

In conclusion, the idea of the influence of motivators on interests is substantiated.

Key words*: management, interests, motivation, attitudes;*
JEL: M1; M12
DOI: https://doi.org/10.58861/tae.pcesetfc.2024.46

Въведение

Субективното поведение на човек в организацията се подчинява на норми, правила и при все това се налага то да се ръководи. Методите и механизмите на управленската наука изискват добро познаване както на човешката психология, така и на инструментите с които ще й се въздейства.

Обект на изследване са „интереси“ и „мотивационни фактори“ на човека в организацията.

[1] d.aleksieva@uni-svishtov.bg, СА „Д. А. Ценов“ - Свищов

Цел на изследването е да се установи влиянието на контролираната мотивация върху интересите за адаптивно и устойчиво поведение на човека в организацията.

1. Интереси

Интересите са предпоставка за социална активност на човек в работния процес. Дейностите, които развива организацията, ангажиментите, които поемат/или не поемат нейните субекти (ръководители и служители) са продиктувани от определени интереси.

В управленската теория интересите се въвеждат от Ф. Тейлър, който поставя в основата на управлението *сближаване интересите* на служителите в организацията. Неговата концепция за „икономическия човек“ е изградена на два основополагащи принципа: задоволяване на определена човешка потребност/интерес; сближаване и единство на икономическите интереси между работници и мениджъри (Дилков, Цв., 2019).

Интересите са рационално-ценностна позиция на индивида, обезпечена с поведение в организацията. Посредством тях се разкрива процеса на самоорганизация и саморегулация на субектите, проявява се връзката с енергийната основа на поведението и се поставят неговите обективни граници. (Александров, 2014) реалността субектите не разделят своите интереси, а ги комбинират и развиват.

Понятието „interest“ означава нещо много важно и значимо за човека. В научната теория по се приемат две основни концепции за интересите интересите (Нургалеева, 2012):

Интересите като процес. Интересите се изследват като основен процес, който определя връзката между субективното съзнание и обективната реалност. В процеса на управление в организацията се координират интересите за постигане целите на отделните субекти и групи.

Интереса като основа за социално конструиране и дизайн. Интересите се прилагат като механизъм за управление, контрол и регулиране, посредством зачитане на лични, групови и организационни интереси.

Понятието интерес се свързва с „потребителското“ отношение към света. А. Ребер разглежда интереса, като социално-икономическо, социално-психическо и индивидуално-психическо явление (Десев, 1994). Научните изследвания по управление и администрация разглеждат „интереса“ като основен мотив за дейност, а предпоставка за интерес са потребностите. Една и съща дейност при различните хора може да бъде мотивирана от различни интереси (това е субективното право) и може да задоволява различни потребности. Така интересите имат различно проявление (Андреева, 1998).

К. Каменов приема, че интересите са в основата на човешкото поведение – виждане което съчетава теория на интереса и теория на потребностите. За него интересите са форма на мотивирано поведение за постигане на цели и желания (Каменов, 2007). Действително интересът е субективна

категория и неговото съдържание се определя от белезите които го съпровождат. Поставяйки в основата му чувства, границите на „интереса“ стават още по-неясни като се налага да се изяснява една съдържателна категория с друга такава

Интересите в работния процес са под влияние на мисията и целите на организацията.

2. Мотивационни нагласи

Темата за мотива и мотивацията в управленската практика се свързва със социално-психологическите методи на управление. Известно е, че понятието „мотивация“ (motivation) се отъждествява с динамика, движение, действие което активира човешкото поведение. Според медицината и психологията, мотивацията възниква на ментално ниво, в мозъчна кора на индивида. В научната теория и практика понятията „интерес“ и „мотив“ често се употребяват като синоними. Други автори използват „интереса“, за да обяснят мотивацията. (Петровски, 2015)

Разбирането за мотив и мотивация еволюира във времето, като развива идеята за задоволяване на физически и материални нужди, парите и социално издигане като мотиватор са изместени от комплексни теории. Теорията на човешките нагласи възникнала през 30 те години на XX в., разкрива редица страни на човешкото поведение. Социалният психолог Ф. Олпърт представя индивида, като сложна система от привички, нагласи и личностни черти. . Нагласата според него е в „резултат на личностни черти, но е и под въздействието на ситуацията“ (Христова, Т., 2021)

В Теорията на самоопределението (SDT) (Райън, RM, & Deci, EL, 2000) Ед. Деци и Р. Райън акцентират върху автономна и контролирана мотивация. Психолозите са на мнение, че има три основни вида потребности от които се води субективното поведение и интереси:

- ✓ Необходимост от компетентност;
- ✓ Необходимост от автономия;
- ✓ Необходимост от свързаност;

Съвременните мотивационни теории разделят условно факторите за мотивация на (Ryan, R. M., Deci, E. L., 2020):

- вътрешни фактори;

Това са определени вътрешни нагласи, ценности, лични интереси на човека. Стимула за активност е в самия индивид, като водещо е удоволствието и удовлетвореност от този тип поведение, дейности, задачи. Изследователи са установили, че вътрешните фактори за мотивация оказват влияние върху психо-физическите процеси, снижават нивата на стрес, повишават производството на серотонин („щастлив химикал“). Движеща сила е задачата, вида на дейността, която се извършва.

Вътрешните фактори на мотивация се формират и влияят от индивидуални физико-психологически характеристики и социално-културни норми и ценности на субекта.

- външни фактори;

Това са външни за човека стимули, друг индивид, група, идея. Специфичното е, че този тип външни фактори или трябва да кореспондират с вътрешните фактори или да се приемат като цени и стойностни от субекта. Изследванията сочат, че тези външни фактори в един момент се превръщат във вътрешни такива.

Съдържателните теории ни насочват какво мотивираме, процесните теории, как да мотивираме. Практическите изследвания в областта сочат, необходимостта от успешно съчетаване между външни фактори и вътрешни фактори. Тук от значение са ценности, потребности на обекта, разграничаването им е от значение за прилагане на точния стимул върху обекта на мотивация.

3. Фактори на мотивацията

Понятията „интереси“ и „мотиви“ в управлението и администрацията се обясняват с теорията на потребностите, но между тях не може да се постави равенство. Различен е произхода и съдържанието им.

Интересите се простират от субективно право до рационално-ценностна позиция на човека. Характеризират се с устойчивост, обусловени са от ценности и култура на субекта. Мотивът е инструмент, фактор за постигане на определен интерес, той е подтикът, силата, която активизира поведението на субекта към желаната потребност. (таблица 1)

Таблица 1. Отношение Интереси – Фактори за мотивация

Интереси	**Фактори за мотивация**
Икономически интереси	1. Данъчни облекчения и преференции 2. Социално-икономически стимули и придобивки • гъвкаво работно време • почивка – дневна, седмична • допълнителна отпуска • работно облекло • ранно пенсиониране • ваучери за храна • карта за спорт • медицинско обслужване • допълнително здравно осигуряване • допълнително пенсионно осигуряване
Финансови Интереси	1. Възнаграждение отговарящо на постигнати цели 2. Бонуси и премии

Професионални интереси	1. Вид организационна структура и позицията в нея 2. Удовлетвореност от заеманата длъжност 3. Ясно дефинирана кариерна пътека 4. Подкрепа и съвместителство в организацията 5. Възможност за кариерно развитие и израстване 6. Програми за професионално обучение и развитие на потенциала
Социални Интереси	1. Екипност в работния процес 2. Възможност за взаимозаменяемост 3. Членство в синдикални организации 4. Членство в професионални сдружения
Етични Интереси	1. Приемане от колектива 2. Приемане на колектива 3. Доверие в личните и професионални качества на субекта 4. Лоялност и коректност на работодателя 5. Похвала към субекта 6. Поздрави за лични и семейни поводи

Източник: автора.

Потребностите са пресечната точка между интереси и мотиви. Интересите са степента на важност, която заема тази потребност за служителя към даден момент, мотивът е причината за поведение на субекта.

Нагласите на поведението се възприемат като сложна, абстрактна конструкция (таблица 2):

Таблица 2 Елемент на поведение – измерение на поведение

Елемент на поведение	**Измерение на поведение**
Познавателен/когнитивен	*Мисъл*
Афективен/ Емоционален	*Чувство*
Поведенчески/конитивен	*Действие*

Адаптирано по: (probonoforlaw.blogspot.com/2018/04/11.html, н.д.)

Интересите на човека са под влиянието на фактори на мотивация, така се поддържа баланс между елементите и измеренията на поведението. Субективното поведение се адаптира към организационната среда в дългосрочен план и работи за устойчиво постигане на поставените цели. Измеренията на поведението са индикатор, по който може да се прецени доколко уместно е бил приложен един или друг мотивационен фактор.

Заключение

В резултат на теоретичното изследване може да се направи обобщението, че мотивационната нагласа е от съществено значение за субективното поведение. Разделянето на мотивационните фактори на външни и вътрешни е специфично и зависи от конкретната ситуация. Също така е важно да се приложи точния мотивационен фактор за задоволяване на конкретен интерес. Работещи се оказват тези мотивационни фактори, които:

- ✓ *Съответстват на ценностната система на субекта;*
- ✓ *Кореспондират с интересите на субекта.*

Контролираната мотивация разкрива потенциала и направлява поведението към постигане целите на лични, групови и организационни интереси.

Използвани източници

Александров, Д. (2014). *Понятие „интерес“ в современной западной социологии.*

Андреева, М. (1998). *Организационно поведения.* Ямбол.

Богданова, М. (2020). Университетските бизнес модели при управление на кризи. *Бизнес управление*(4), 37-48.

Дилков, Цв. (2019). *Теория на управлението.* Свищов: АИ Ценов.

Каменов, К. (2007). Власт - поведение и себедоказване на мениджъра. *Диалог*(4).

Нургалеева, Н. В. (2012). Теория интересса в контексте развития современных мултимедийных технологий.

Петровски. (2015). *Речник по мениджмънт* (Vol. 170). София.

Райън, RM, & Deci, EL. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *Американски психолог*, 68-78.

Христова, Т. (2021, 05 03). *https://www.novavizia.com/teoriya-za-choveshkite-naglasi/?fbclid=IwAR27efTSKyxYS9zJA2iIIxBdQGZqo7_sGxDm9dDzKdZG6tam8-3ppoc5RoQ*.

Beins, B. (2012). *APA Style Simplified: Writing in Psychology, Education, Nursing, and Sociology.* New York: Wiley-Blackwell.

probonoforlaw.blogspot.com/2018/04/11.html. (n.d.).

Ryan, R. M., Deci, E. L. (2020). Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and nev Direktions. *Съвременна педагогическа психология*.